

Stockholm den 19 september 2017

R-2017/1116

Till Justitiedepartementet

Ju2017/05495/L6

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 19 juni 2017 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet En ny kamerabevakningslag (SOU 2017:55).

Sammanfattning

Advokatsamfundet har i huvudsak ingen erinran mot förslagen i betänkandet, men anser att vissa delar av förslaget bör utredas och klarläggas ytterligare. Detta gäller bland annat frågan om vilka konkreta åtgärder som kan vidtas inom ramen för en effektiv tillsyn. Det gäller även frågan om skadestånd och förekomsten av effektiva rättsmedel. Eftersom det föreslås att brottsdatalagen ska gälla i tillämpliga delar gällande kamerabevakning, hänvisar Advokatsamfundet även till sitt nyligen avlämnade remissyttrande över denna lagstiftning.¹ Advokatsamfundet har därutöver vissa synpunkter när det gäller upplysning om kamerabevakning samt vissa påpekanden om hur sådan bevakning förhåller sig till allemansrätten.

Allmänt

I betänkandet föreslås att kameraövervakningslagen ska ersättas av en ny lag, vilken ska benämnas kamerabevakningslagen som ska träda i kraft den 25 maj 2018, dvs. samtidigt som EU:s dataskyddsförordning och den nya dataskyddslagen.² Skälet till att en ny lag avseende kamerabevakning anses nödvändig är att nuvarande lagstiftning behöver

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 10 juli 2017 över betänkandet Brottsdatalag (SOU 2017:29). Se även Advokatsamfundets remissyttrande den 29 mars 2012 över det s.k. dataskyddsdirektivet för de brottsbekämpande myndigheterna (KOM [2012] 10 slutlig).

² Se Advokatsamfundets remissyttrande den 7 september 2017 över betänkandet Ny dataskyddslag – Kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (SOU 2017:39).

reformerar med hänsyn till denna nya EU-reglering om behandling av personuppgifter (EU-förordning och direktiv).

Förslaget innebär att lagen ges ett relativt brett tillämpningsområde både för brottsbekämpande ändamål och för andra berättigade ändamål. Utredningen anför att den föreslagna regleringen ska ges ett generellt förstärkt skydd för den personliga integriteten och detta även på arbetsplatser. Enligt utredningen är syftet med lagen att tillgodose behovet av kamerabevakning för berättigade ändamål och att skydda enskilda mot otillbörliga intrång i den personliga integriteten vid sådan bevakning. Advokatsamfundet ser positivt på att skyddet för den personliga integriteten förstärks. I detta sammanhang vill Advokatsamfundet även hänvisa till sitt remissyttrande avseende kameraövervakning med drönare.³

Synpunkter

Advokatsamfundet konstaterar inledningsvis att det är en viktig och svår avvägning mellan å ena sidan en lag med ett brett tillämpningsområde för uppnåendet av en effektiv brottsbekämpning och å andra sidan upprätthållandet av skyddet för den personliga integriteten. Det är i detta sammanhang viktigt att ha i åtanke att kamerabevakningslagen är underordnad EU-rätten och den förordning och det direktiv som ligger som grund för den nya lagstiftningen. Det är därför positivt att kamerabevakningslagstiftningen endast ska innehålla de bestämmelser som särskilt behövs för att reglera kamerabevakning och att frågor om behandling av personuppgifter i stället omfattas av EU-regleringen, den kommande dataskyddslagen och brottsdatalagstiftningen.

Såsom anförts ovan kommer den nya lagen att ges ett brett tillämpningsområde genom att hela det övergripande syftet med lagstiftningen är att det ska leda till ökad möjlighet till kamerabevakning, bland annat genom ett begränsat tillståndskrav. Detta medför dock att stränga krav samtidigt måste ställas på skyddet för otillbörliga intrång i den personliga integriteten. Advokatsamfundet anser att utredningen i huvudsak har behandlat dessa frågor på ett avvägt och balanserat sätt. Detta gäller särskilt de åtgärder som föreslås för att förstärka det personliga integritetsskyddet.

Kamerabevakningslagen kommer att medföra att det tidigare gällande generella tillståndskravet och anmälningsskyldigheten slopas för att ersättas av ett mer begränsat tillståndskrav. Därmed accentueras behovet av att ställa höga krav på tillsyn, sanktioner och rättsmedel.

Advokatsamfundet välkomnar att tillsynen över kamerabevakningen samlas under en myndighet genom att Datainspektionen får den funktionen. Vidare framgår av utredningen relativt utförligt vilka medel Datainspektionen föreslås få som tillsynsmyndighet.

³ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 13 februari 2017 över promemorian Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare för berättigade ändamål, liksom de tidigare yttranden avseende kameraövervakning som det häri hänvisas till.

Det är bland annat fråga om särskilda undersökningsbefogenheter och rätten att påföra den som står under tillsyn sanktionsavgifter.

Det är dock inte närmare belyst i utredningen hur Datainspektionen konkret ska utöva sin tillsyn. Mot bakgrund av att det generella tillståndskravet och anmälningsskyldigheten tas bort, föreligger enligt Advokatsamfundet ett ökat behov av och ökade krav på tillsynen. I detta hänseende borde närmare granskas och utredas vilka konkreta åtgärder som myndigheten kan och bör vidta för att på ett adekvat och tillräckligt sätt utföra tillsynen. Exempel på åtgärder kan vara stickprovskontroller från tillsynsmyndigheten för att säkerställa och kontrollera att lagens regler efterlevs, liksom andra typer av liknande åtgärder. Advokatsamfundet anser att det annars finns en uppenbar risk för att tillsynen blir passiv, i stället för att – såsom åsyftas – utökas till form och frekvens. Detta skulle i så fall i praktiken innebära att tillsynen blir otillräcklig.⁴

Den bakomliggande EU-rättsliga förordningen och direktivet innehåller regler om rättsmedel och skadestånd. På förordningens område gäller att varje registrerad person, som anser att hans eller hennes rättigheter har åsidosatts som en följd av att dennes personuppgifter har behandlats på ett sätt som inte är förenligt med förordningen, har rätt till ett effektivt rättsmedel.

Dataskyddsutredningen – till vilken nuvarande utredning i berörd del ansluter sig – har gjort bedömningen att rätten till ett effektivt rättsmedel tillgodoses genom möjligheten enligt gällande svensk rätt att föra talan om skadestånd i allmän domstol. Advokatsamfundet delar inte utredningens uppfattning i den frågan.

Advokatsamfundet konstaterar att skadeståndsnivåerna enligt praxis är låga i svensk rätt. Det är därtill i förevarande fall fråga om en materia som är relativt komplex. Det blir därmed förmodligen nödvändigt för den enskilde att anlita en advokat för att tillvarata sin rätt till skadestånd. Den enskilde får därvid – vid en skadeståndstvist med staten – inte möjlighet att ta i anspråk rättsskyddet i sin hemförsäkring, eftersom det i de allra flesta fall torde vara fråga om skadeståndsnivåer som handläggs som förenklade tvistemål eller s.k. småmål. Det finns därmed en klar risk att det i praktiken inte blir fråga om ett effektivt rättsmedel såsom åsyftas i det bakomliggande direktivet, utan att den enskilde får betydande svårigheter att göra sin rätt gällande.⁵ Enligt Advokatsamfundet måste därför frågan om effektiva rättsmedel göras till föremål för förnyade och fördjupade överväganden inom ramen för den fortsatta lagstiftningsprocessen.

Härutöver är det Advokatsamfundets uppfattning att det inte ingår i allemansrätten att utan markägares eller annan rättighetsinnehavares tillstånd bedriva kamerabevakning på annans mark. Detta bör lämpligen klargöras i förarbetena till den föreslagna lagstiftningen.

⁴ Advokatsamfundet hänvisar här till tidigare anförda synpunkter i detta hänseende i sitt remissyttrande över brottsdatalagstiftningen.

⁵ Även i denna del hänvisar Advokatsamfundet till sitt yttrande över brottsdatalagen.

Advokatsamfundet anser att upplysningskravet rörande förekomsten av kamerabevakning är viktigt och att dess föreslagna utformning är väl avvägd. Advokatsamfundet vill dock avslutningsvis framhålla att det inte bör vara tillåtet att sätta upp skyltar med upplysning om kamerabevakning när sådan de facto inte förekommer, eftersom effekterna av en sådan skyltning i många fall kan vara lika integritetskränkande som när kamerabevakning rent faktiskt pågår. Även detta bör klargöras under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg